

Első világháborús emlékhelyek Székesfehérváron - Virtuális séta -

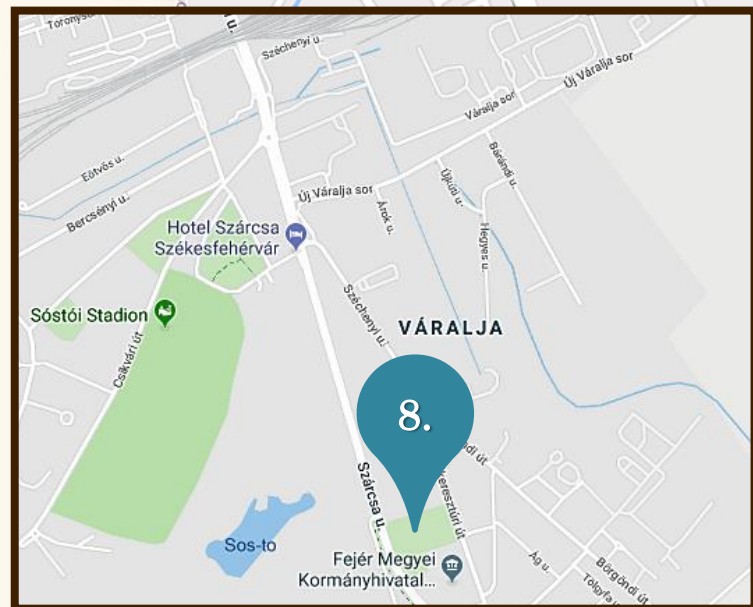

VÖRÖSMARTY
MIHÁLY
KÖNYVTÁR

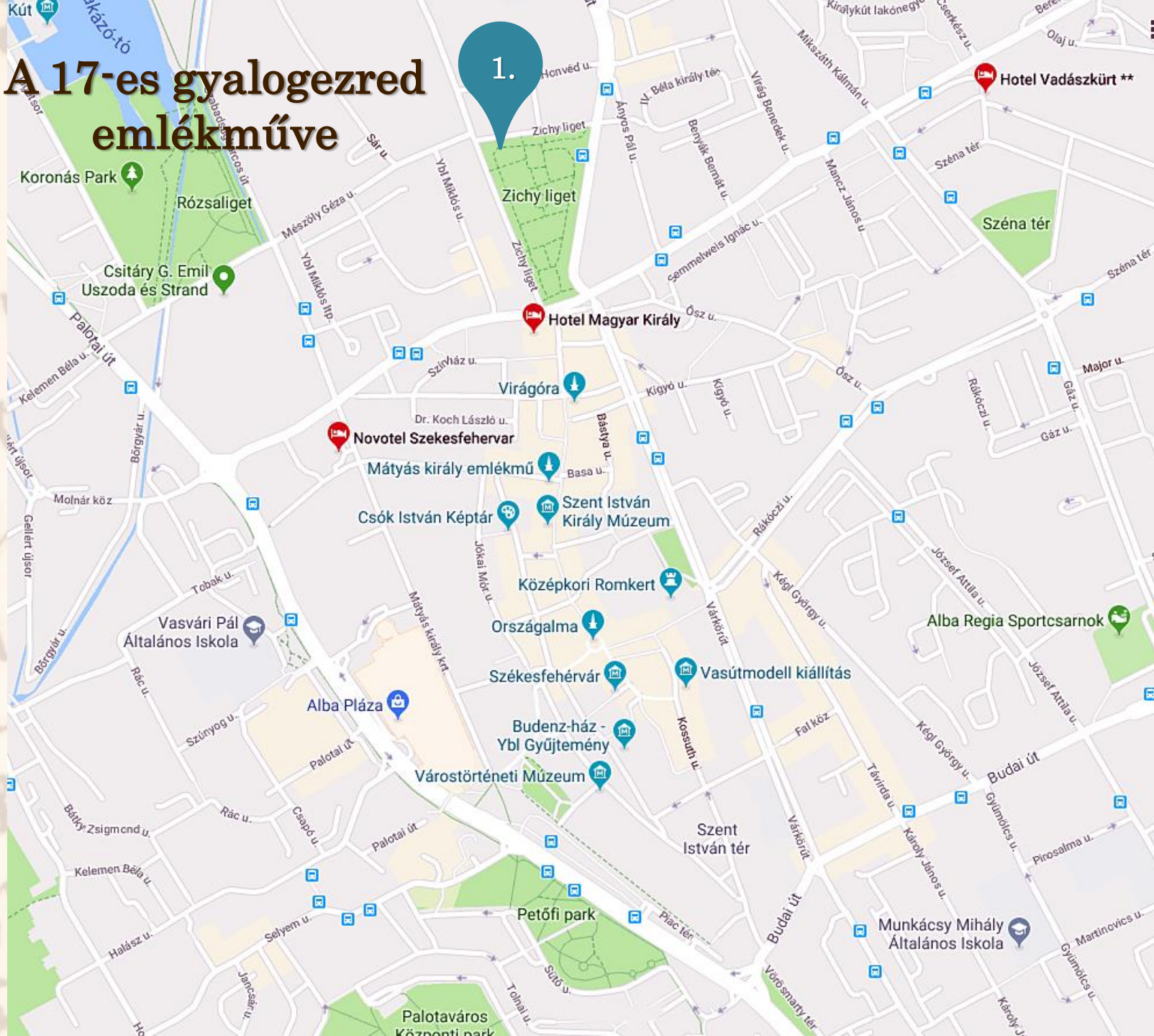
HELYISMERET

Sétánk helyszínei:

1. A 17-es gyalogezred emlékműve
2. A Magyar Királyi Állami Ybl Miklós Reáliskola Hősi emlékműve
3. Pro patria emlékmű
4. Pátzay Pál 10-es huszárok szobra
5. Hősök emlékműve
6. A Felsőkereskedelmi Iskola diákjainak emlékműve
7. A Császári és királyi 69. gyalogezred emlékműve
8. Kallós Ede 10-es huszárok emlékműve

A 17-es gyalogezred emlékműve

1. A 17-ES GYALOGEZRED EMLÉKMŰVE

A magyar királyi 17. tábori és népfelkelő gyalogezred parancsnoksága 1916-ban kapott helyet Székesfehérvár városától egy hősi emlékmű felállítására. Egyes adatok szerint az első emlékművet 1918. november 18-án a gyalogezred hazaérkezése után pár nappal felavatták. Ez év nyarán május 26. és június 2. között rendezték meg a Tizenhetes hetet, amikor adatokat, fotókat, tárgyakat gyűjtöttek kiállításához, aukcióhoz, valamint természetbeli és pénzbeli adományokat a gyalogezred hősi halált halt katonái özvegyeinek, és árváinak. A lapok nem tettek említést az emlékmű állításáról. 1928 májusában a Fejérmegyei napló szerint a Hősök emlékünnepe a Zichy ligetben zajlott, mert „a 17-es bajtársak emlékére már régebben felállított hősi emlékszobor teljesen befejeztetett.” Eszerint a szobrot felújították. A jelenleg is látható emlékmű avatására 1928. június 10-én ünnepélyes külsőségek, egész napos program keretében került sor.

A helyi sajtó hetekkel korábban hírt adott a szoboravatásról, közzétették a részletes programot, meghívták a hozzátartozókat. Székesfehérvár házi gyalogezredének katonái az eseményt megelőző este a Fekete Sas Szálloda éttermében vacsorán találkoztak egymással. A zászlódíszbe öltözött városban az avatás napján felekezetenként istentiszteleteket tartottak, majd a vásártéren közös tábori misére került sor. A Hősi szoborhoz együtt vonultak, ahol Tihanyi József nyugalmazott honvédezredes vezette az ünnepséget. József királyi herceg méltatta a gyalogezred katonáinak hősiességét, felelevenítette a háború eseményeit, a csaták helyszíneit, felavatta a szobrot, majd Zavaros Aladár vette át az emlékművet a város nevében. Az ünnepség keretében helyi és országos vezetők helyezték el koszorúikat a 17-es emlékműnél.

A szobor talapzatán /Elesett hőseinek/ székesfehérvári 17. honvéd gyalogezred/ 1914-1918/ véset olvasható. A talapzat áttellenes oldalán a gyalogezred harcainak helyszíneit sorolják fel. A talapzat további két oldalát a Philipp István tervei alapján Halmágyi István és Havranek Antal által készített bronz domborművek díszítik, melyek doberdói szuronyrohamot, valamint közelharcot örökítenek meg. Az emlékmű fő alakja az oroszlán, amely talpa alatt zászlót és tölgyfaágakat őriz. A gránitból készül oroszlán, mint a szabadság allegorikus ábrázolása, és a harcolók önfeláldozásának, erkölcsi nagyságának szimbóluma jelenik meg. Az oroszlán szobor talapzatán Földes Szabó János neve olvasható. Valószínűleg ő a szobor alkotója, Bory Jenő a szobrász halála után felújította az emlékművet. 2008-ban Kocsis Balázs restaurálta ismét az emlékművet.

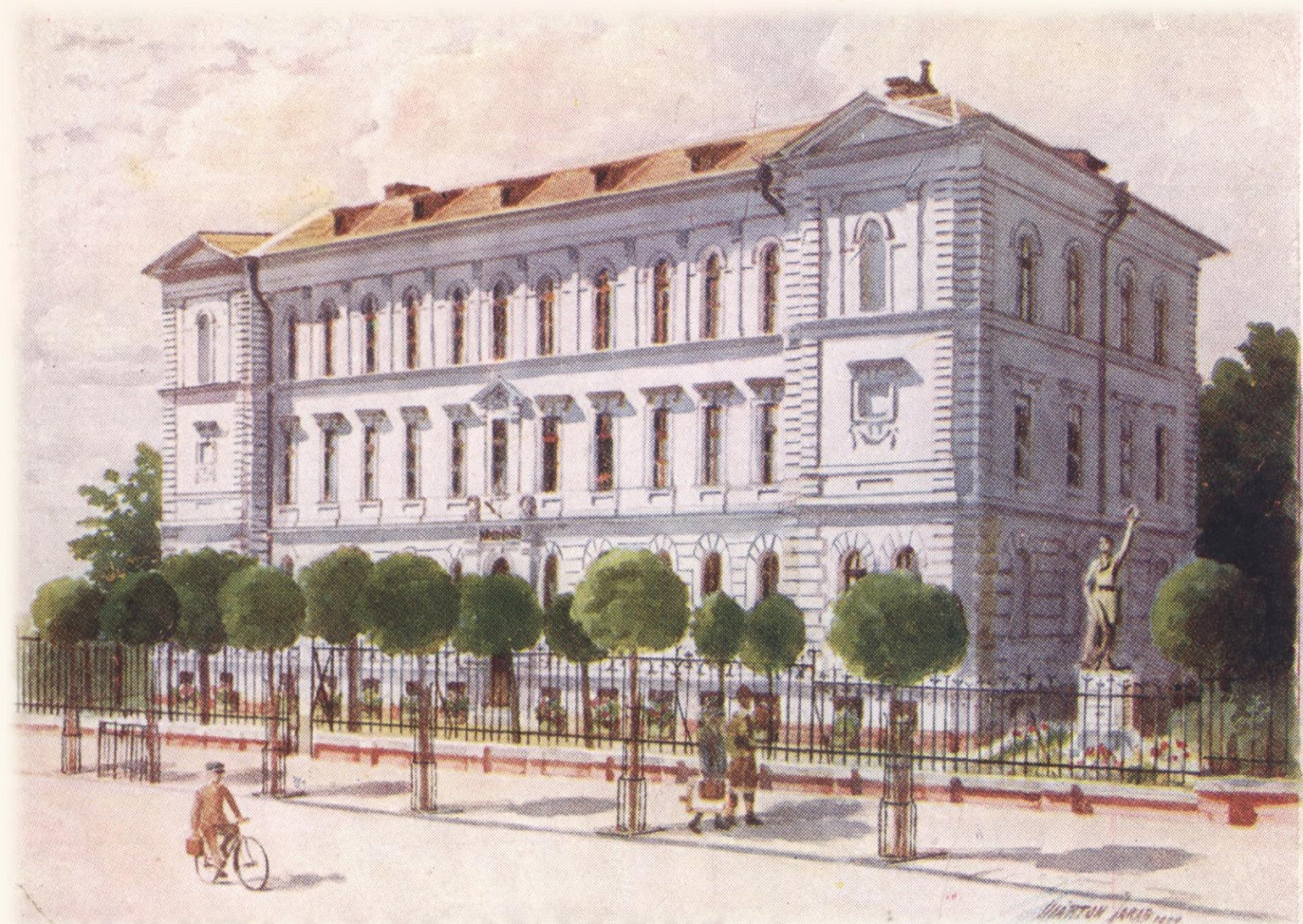

A Magyar Királyi Állami Ybl Miklós Reáliskola Hősi emlékműve

Posti ja tele 1911. 10/11

Posti ja tele 1911. 10/11

2. A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI YBL MIKLÓS REÁLISKOLA HŐSI EMLÉKMŰVE

Az I. világháború kitörését követően nem egy diák az iskolapadból rögtön a harcpontra indult: többségük önként jelentkezett katonának a frontra, így pedig a legnehezebb feladatot vállalták magukra. Nekik állít emléket az Ybl Miklós Reáliskola (ma Szent István Szakközépiskola) szobra. A székesfehérvári Volt Reáliskolások Egyesülete 1927. június 29-i közgyűlésén határozott arról, hogy a háborúban meghalt iskolatársak emlékére szobrot állít. A tervezéssel Bory Jenő szobrászművészt, főiskolai tanárt bízták meg. 1928. szeptember 5-ére, a következő évi tanévnyitóra tervezték a szobor átadását.

Végül a Volt Reáliskolások Egyesülete szeptember 30-i közgyűlése után avatták fel az emlékművet. Jelen volt Schönner Odilo altábornagy, vegyesdandár parancsnok, gróf Széchenyi Viktor főispán, dr. Klaucz György püspöki helynök, nagyprépost, Havranek József alispán, dr. Csitáry G. Emil főjegyző, Mátrai Rudolf felsőházi tag, tankerületi főigazgató, Kelemen Béla, a reáliskola volt igazgatója. Beszédet mondott Ivánka Lajos műszaki főtanácsos a szobor létrejöttének történetéről. Dr. Fábíán Gáspár műépítész és Steiner Miksa főmérnök az emlékmű elkészítését ismertette, majd Bezdek József igazgató szavai zárták az eseményt. Ezt követően a Fekete Sas Szállóban tartottak bankettet.

Az emlékművel az intézet ifjúságának akartak emléket állítani, akik megmutatták, hogyan kell élni, dolgozni és meghalni a hazáért. A kötelességteljesítés szimbólumának szánt szobor alakja felfelé nyújtott babérkoszorújával és a meghajlott zászlóval az elesettek iráni tiszteletet fejezi ki. Jelkép a dicső múlt magyar vitézének, és az eltiport haza feltámadásának.

A talapzat két oldalának feliratain a hősi halált halt diákok neveit sorolták fel. 1989-ben teljesen felújították, 1990-ben pedig az addigi 37 nevet kiegészítve újabb neveket tartalmazó táblákat helyeztek el a szobor mögötti falfelületre.

A SZÉKESFEHÉRVÁRI M.KIR.ÁLL.
YBL MIKLÓS REÁL-GIMNÁZIUM
II.VILÁGHÁBORÚS ÁLDOZATAI

ARANY LÁSZLÓ
ÁSVÁNY JÓZSEF
BÁLINT ISTVÁN
BÉKÉS KÁROLY
BEZDEK LÁSZLÓ
BOD PÉTER
BRAUN ANDRÁS
CSEFKŐ MIKLÓS
DÖRNER ERNŐ
ERDŐS JÁNOS
FENYVES ZOLTÁN
FRIDEMANN ISTVÁN
FRISCH TIBOR
FRIED LÁSZLÓ

FLEISEHMANN JENŐ
FONDA FERENC
GARAMI JÁNOS
GERBER JÁNOS
GYENES GÁBOR
IVÁNKA LAJOS
JAMBRICH ISTVÁN
JASPER ANTAL
KAJTOR GYULA
KALAUZ FERENC
KAMMEL BÉLA
KASSAI LÁSZLÓ
KISTELEKI GYÖRGY
KISS JÁNOS

KLASZAR SÁNDOR
KÖRÖSCENYI
KÖRÖSCENYI
KÖRÖSCENYI
KÖRÖSCENYI

ERDÉLYI ANDRÁS
FOGARASI JÓZSEF
GÁLATÓ LÁSZLÓ
GÁLATÓ LÁSZLÓ

KORAI ISTVÁN
KOVÁCS ENDRE
KOVÁCS LÁSZLÓ
LÁNG ZOLTÁN
MANN REZSŐ
MÁRTON LÁSZLÓ
MENTNER GÉZA
MENTNER BÉLA
NAGY FERENC
NAGY ISTVÁN
ARNSTEIN JÁNOS
ARNSTEIN PÁL
ARNSTEIN GYÖRGY
PAPP JÁNOS
PICHLER JÓZSEF
POPRÁDI JÁNOS

REND TIHAMÉR
RITTER ZOLTÁN
RUDBANYAI IMRE
SASHALMI RUDOLF
SEBES MIHÁLY
SIPOS ÁKOS
SCHILLER JENŐ
SZABADOS JÁNOS
SZEKERES ISTVÁN
SZUBIN FERENC
TÖREKI GYULA
VARADI LÁSZLÓ
WITZ MIKLÓS
WIENER JÁNOS
DR. WILNER JÓZSEF
ZSOLNAI GYÖZÖ

HORVÁTH MIKLÓS
KARÁMI GYULA
KISFALUDI JÓZSEF
MAKOVITS PÉTER
NÁDASDY SÁNDOR

NÉMETH LÁSZLÓ
STÁRK IMRE
SZABÓ ALAJOS
TÓTH ÖDÖN

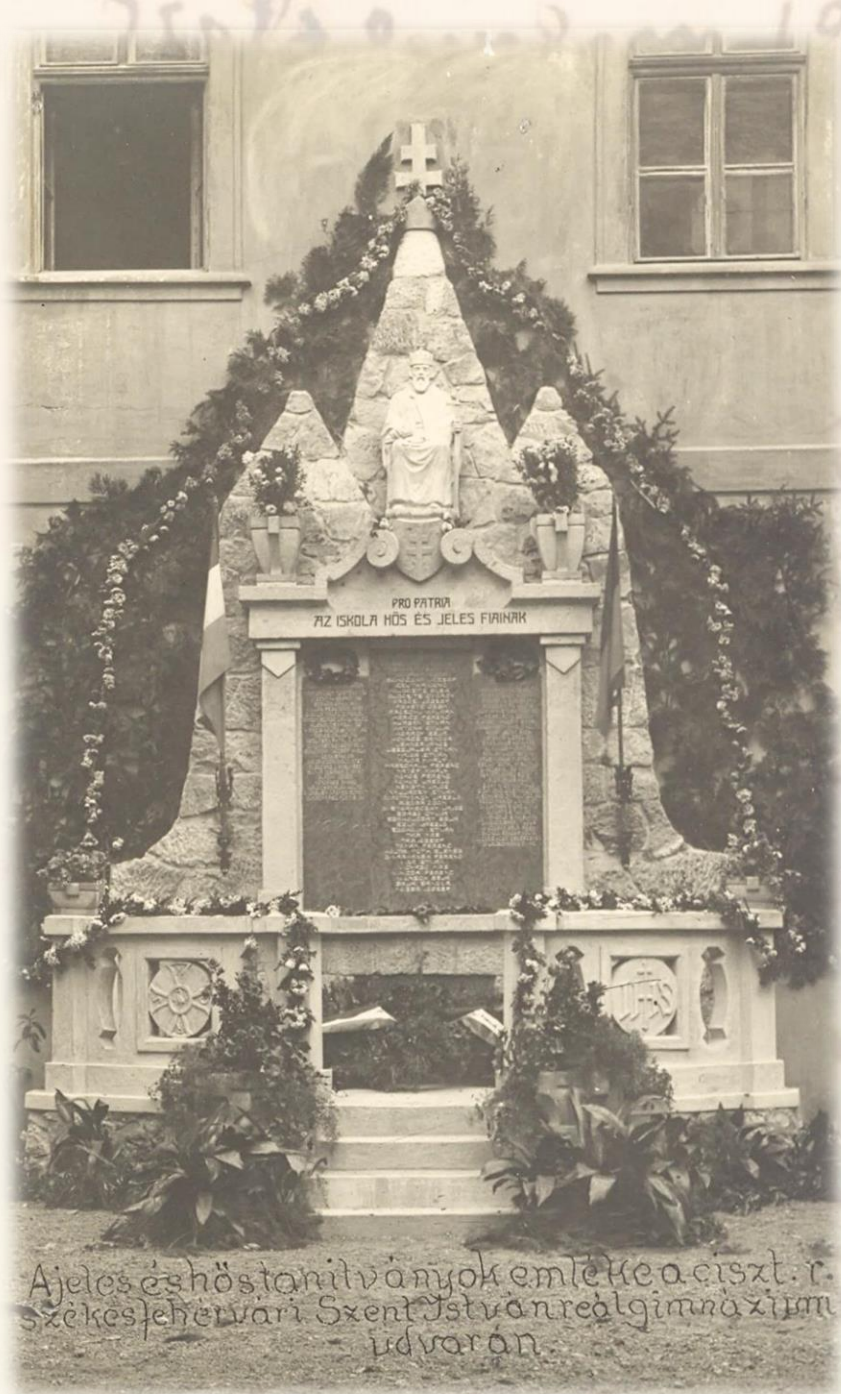
Pro Patria emlékmű

3.

3. PRO PATRIA - A CISZTERCI GIMNÁZIUM ELSŐ VILÁGHÁBORÚS EMLÉKMŰVE

Az első tervet Philipp István a ciszterci gimnázium rajztanára 1917-ben készítette, melyet később többször átdolgozott. Az iskola fennállása 200. évfordulója jubileumi ünnepségének tervezése közben 1923 elején Mártai Rudolf, főigazgató kérésére részletes terv készült. 1924 elején határozott a Ciszterci Diákszövetség Székesfehérvári Osztálya arról, hogy készüljön el a világháborúban hősi halált haltak emléktáblája mellé két további dicsőségtábla is. Az iskola udvarán álló, a sekrestye falához támaszkodó Hősök emléke enyhén ívelt talapzatról indul. Előtte közepén nyitott korlát. A jobb és baloldali korlátrészen közepén váza látható, a korlát oldalába a jezsuita és ciszterci címert faragták. A korlát vonala fölött kezdődnek a keretbe foglalt vörösmárvány táblák. Középen a hősi halált halt diákok nevei, jobboldalon az egykori igazgatók és neves tanárok, baloldalon jeles diákok nevei olvashatók.

A jeles és hőstani ványok emléke a ciszt. r.
Székesfehérvári Szent István reál gimnázium
udvarán.

A névsor fölött Pro Patria, Az iskola hős és jeles fiainak véset fölött az országcímer és a stilizált hármashalom, a legmagasabb középső halom előtt Szent István király ülő szobra, a halom csúcsán a korona és egy kettőskereszt alkotja az emlékművet.

A kőfaragó munkákat Havranek Lajos szobrász, a kőműves munkákat Ujcz István végezte. Szent István alakját a tervező Philipp István formálta meg. A kovácsoltvas zászlótartókat Varga János műlakatos készítette. Az emlékmű a Ciszterci Diákszövetség Székesfehérvári osztálya tagjainak és város elöljárói és polgárai adományából, továbbá a diákok gyűjtéseiből valósult meg. Az avatásra 1924. november 9-én került sor a székesfehérvári Ciszterci Szent István Gimnázium fennállásának 200. évfordulója alkalmából rendezett ünnepség sorozat keretében. A délelőtt 10 órakor tartott szentmise után került sor az avató ünnepségre, ahol az iskola diákjai mellett a régi diákok, az elesett katona-fiatalok hozzátartozói is jelen voltak. Az emlékművet gróf Zichy János adta át a Ciszterci Diákszövetség Székesfehérvári osztálya nevében, majd az iskola főigazgatója Mátrai Rudolf főigazgató mondott beszédet. A diákok képviselőjében a VIII. osztályos Kaltenecker Viktor kapott szót, majd a beszédek sorát Raics Károly tábornok zárta. Az ünnepség kezdetén a Himnusz, befejezésként a Ballag már a vén diák című dalt játszotta el a fúvószenekar.

Az eredeti emlékművet
a Ciszterci Gimnázium állította 1924-ben.
Átalakítások után az I. világháborús hősök,
néhány híres tanár és egykori diák neve
került fel a táblákra.

Az eredeti kompozíció megsemmisült,
a neveket részben újjáfaragva helyreállította
a Zirci Ciszterci Apátság.

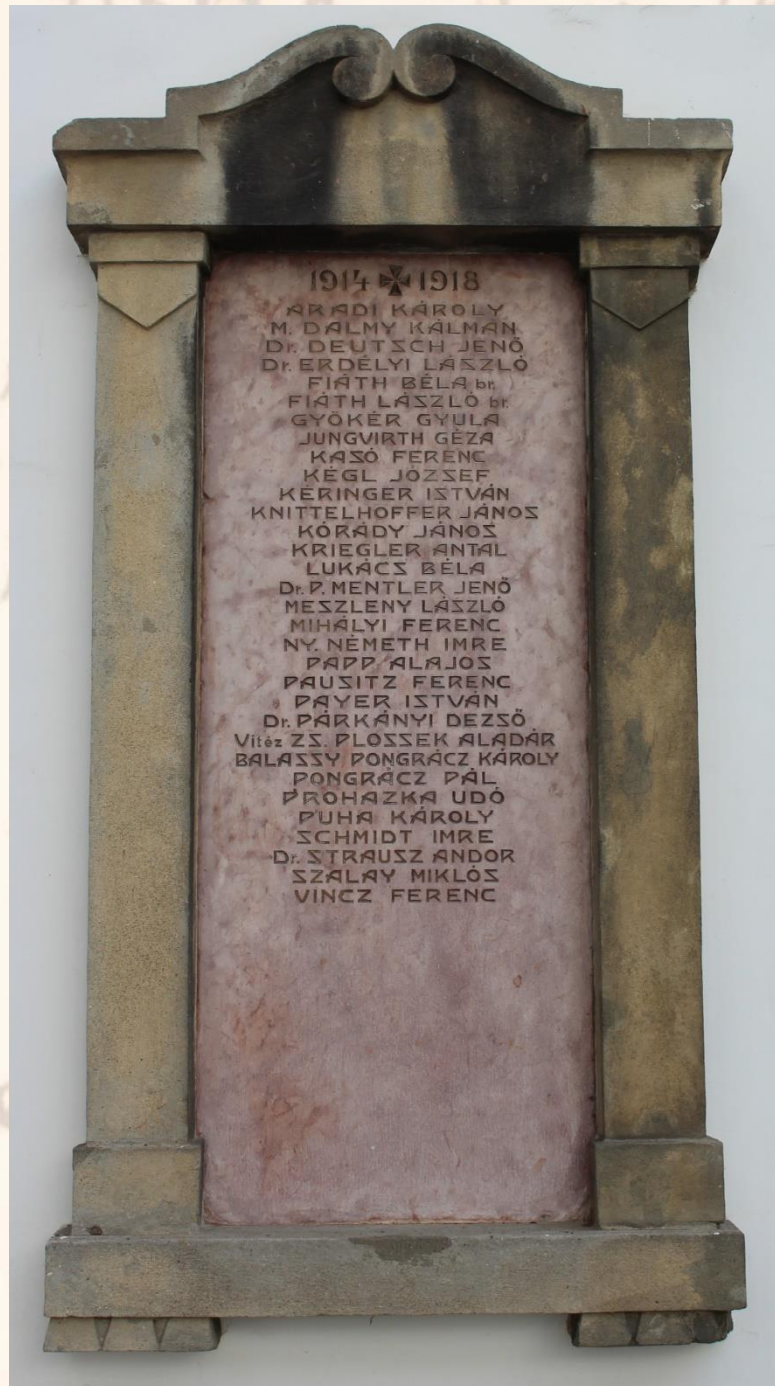
2014.

SZOKOLY ISTVÁN
 TAR IMRE
 TAR JÓZSEF
 TOMAN FERENC
 KOLTAI TÓTH ELEMÉR
 DR. VÁRHAHEK FERENC
 VIDA ISTVÁN
 VIGYÁZÓ IMRE
 VINICZAI FERENC
 WUNSCH BELA
 ZALAI SANDOR

SZOKOLY ISTVÁN
 TAR IMRE
 TAR JÓZSEF
 TOMAN FERENC
 KOLTAI TÓTH ELEMÉR
 DR. VÁRHAHEK FERENC
 VIDA ISTVÁN
 VIGYÁZÓ IMRE
 VINICZAI FERENC
 WUNSCH BELA
 ZALAI SANDOR

SZOKOLY ISTVÁN
 TAR IMRE
 TAR JÓZSEF
 TOMAN FERENC
 KOLTAI TÓTH ELEMÉR
 DR. VÁRHAHEK FERENC
 VIDA ISTVÁN
 VIGYÁZÓ IMRE
 VINICZAI FERENC
 WUNSCH BELA
 ZALAI SANDOR

A szobor a Magyarországi
 Nemzeti Emlékhely és Örökség
 Igazgatóság által a 1994-ben
 megvalósított "A Magyar Nemzet
 Emlékhelye" program keretében
 készült.
 A szobor a Magyar Nemzeti Emlékhely
 és Örökség Igazgatóság által
 a 2014. évi 11. sz. törvény
 alapján készült.

4.

4. PÁTZAY PÁL 10-ES HUSZÁROK SZOBRA

Székesfehérvár

10-es huszárok hősi emlékműve

Pátzay Pál a 10-es huszárok tisztikarának megrendelésére 1937-re készítette el lovas szobrát. A művész több kompozícióval készült, legjobbnak a ma is látható művét ítélte. A Megyeháza előtti parkban még Kallós Ede alkotása állt, ezt kívánták lecserélni Pátzay munkájával. A Megyeháza elé végül Sidló Ferenc Szent István szobra került 1938-ban, míg a 10-es huszárok emlékművét a Városháza mellett állították fel 1939. december 9-én. A jókora talapzaton helyet kapott Mackensen és Limanowa-emléktáblát 1945-ben leszerelték. Talapzatát 1996-ban Kocsis Balázs restaurálta.

A szobrot 1939 decemberében országos ünnepség keretében avatták fel a Városház téren. Az eseményt a rádió élőben is közvetítette. Mackensen vezértábornagy, aki aznap ünnepelte 90. születésnapját, személyesen jelent meg az avatáson. A szobrot Csitáry G. Emil polgármester vette át a város nevében.

A város mai arculatának nagy része az 1938-as évben alakult ki, s ekkor több szobor is készült az ún. „római iskola” stílusában. Az egyik ezek közül Pátzay 10-es huszárok szobra. A római iskola alkotásai a neoklasszicizmuson alapulnak, de az 1930-as évek olasz művészeti hatásait is követik.

A szobor Pátzay legkiválóbb alkotásai közé tartozik, s a neoklasszicista stílus egyik jelentős példája. Ló és lovas egymáshoz, illetve a környezethez viszonyított aránya a Városház tér méretéhez is megfelelően alkalmazkodik, akárcsak a környező épületek harmóniájához. Az elhelyezés során az alkotó a középpont nélküli Városház tér egy részének adott hangsúlyt művével. A szobor néhol túlzottnak tűnő arányait a mozgás kifejezésével oldotta fel a művész. A ló széles nyaka és hatalmas feje, csak a tekintélyes mellkasú huszár segítségével tarthat egyensúlyt a többi testrészével.

A kompozíció egyetlen kor háborújához sem köthető, férfialakja nem kimondottan huszár, ezáltal a harcos időtlen megjelenítése. Ló és lovas tökéletesen illeszkedik egymáshoz. Az alak büszke tartása magát a huszárság fogalmát, szellemiségét teszi láthatóvá, így válik egyetemessé az alkotás.

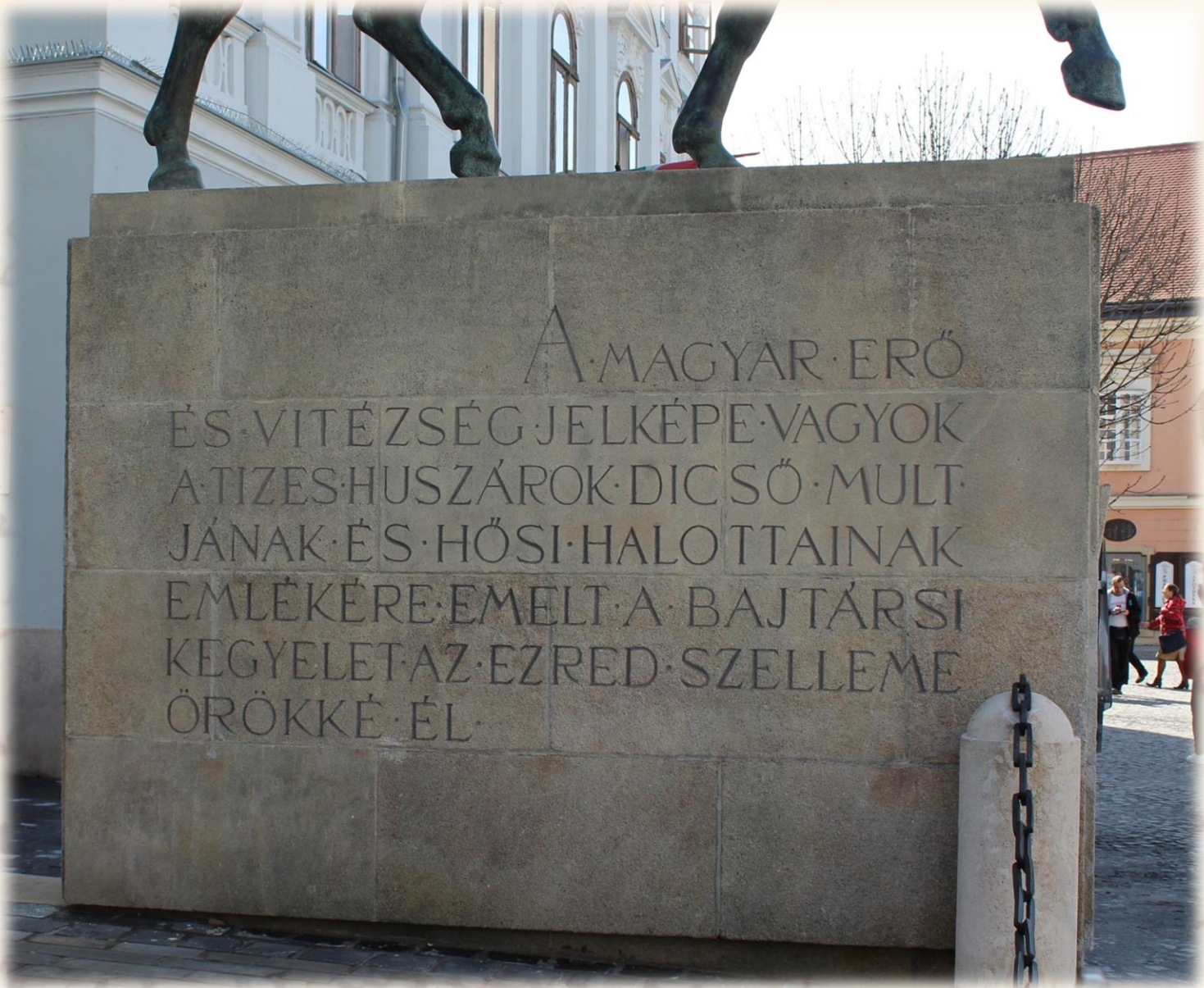

A szobor állításának idején negatív kritikát kapott a városlakóktól amiatt, hogy nem a díszbe öltözött huszár alakját örökítette meg. Tolna – értesülve, arról, hogy a szobor nem aratott tetszést a városiak körében – kifejezte igényét az emlékműre, ám ebbe a székesfehérváriak nem egyeztek bele, s így lassan elfogadottá és a város egyik jelképévé vált a lovasszobor.

Székesfehérvár

Városháza és Mackensen-emlékmű

A photograph of a stone monument in an urban setting. The monument is a large, rectangular block of light-colored stone. On top of it is a bronze statue, of which only the lower legs and feet are visible. The background shows a city street with buildings, including one with arched windows. To the right, a few people are walking on the sidewalk. The entire image is framed by a light-colored border with faint, handwritten-style text in Hungarian.

A MAGYAR ERŐ
ÉS VITÉZSÉG JELKÉPE VAGYOK
A TIZESHUSZÁROK DIC SŐ MULT
JÁNAK ÉS HŐSI HALOTTAINAK
EMLÉKÉRE EMELT A BAJTÁRSI
KEGYELET AZ EZRED SZELLEME
ÖRÖKKÉ ÉL

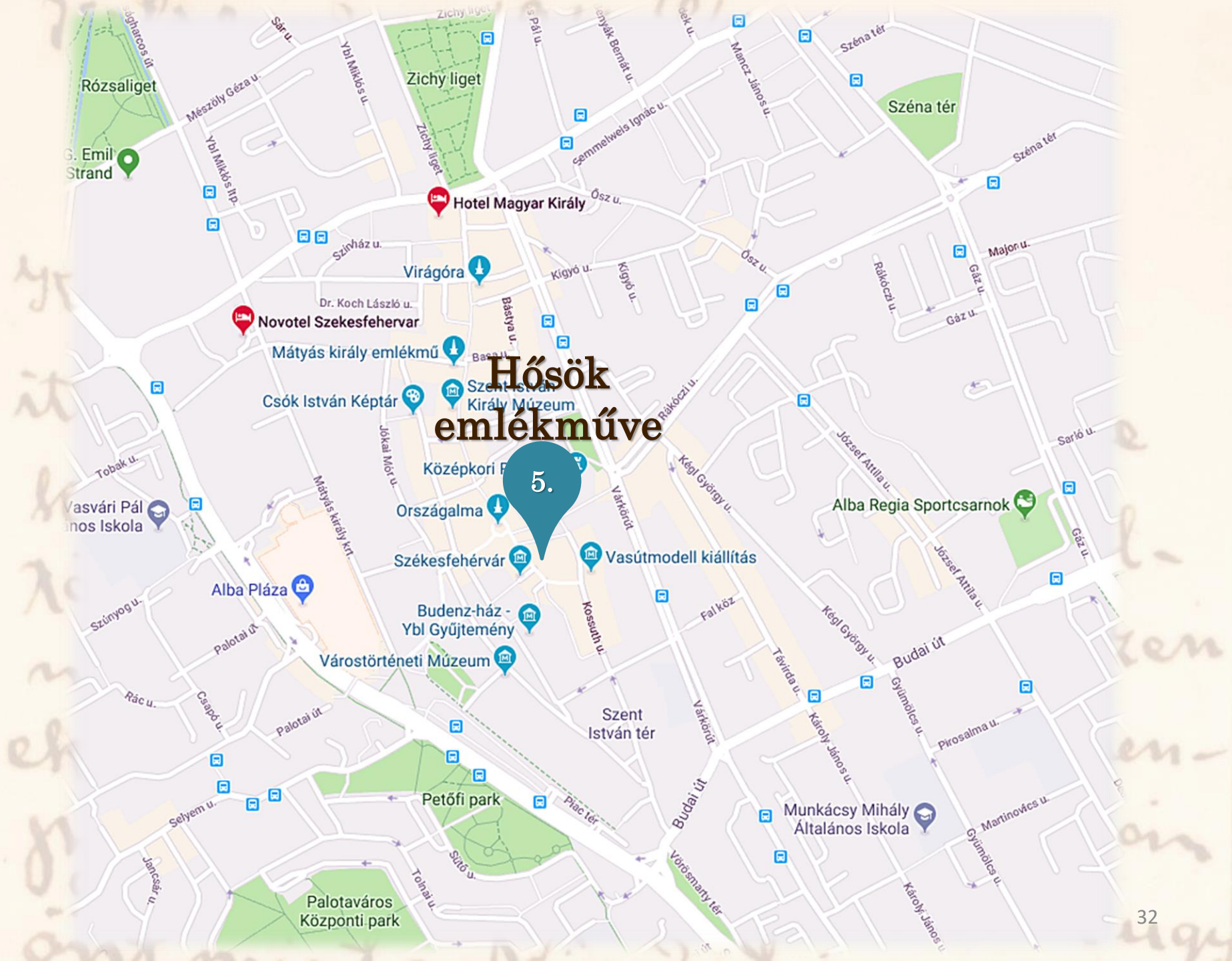

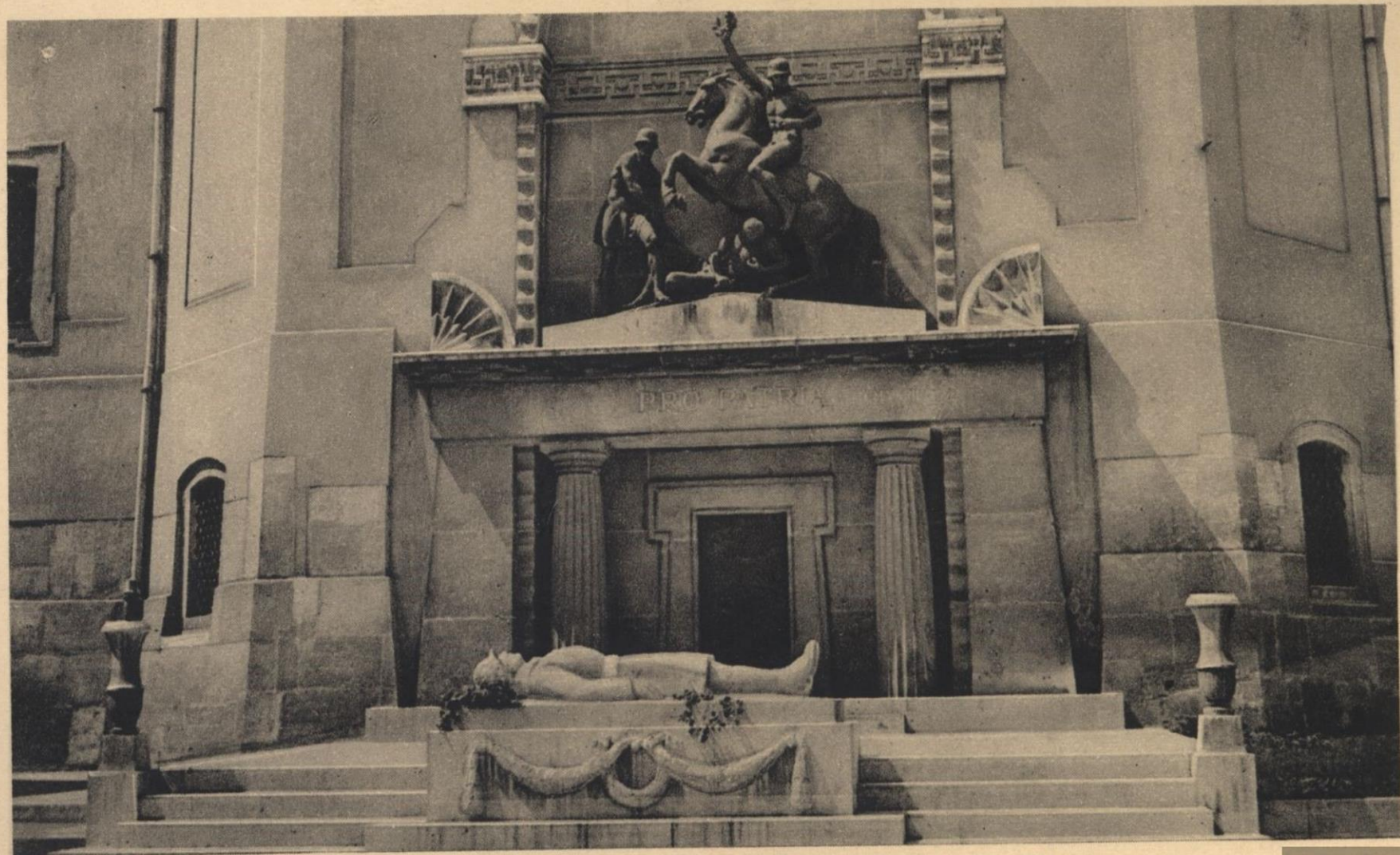
A 10 KÖZÖS HUSZÁR
EZREDET 1741-BEN PEST VÁRMEGYE
ÁLLITOTTA A VILÁGHÁBORUBAN
MACKENSEN HUSZÁRHOZ MÉLTÓ
VITÉZSÉGGEL VÉREZTEK SORAIBAN
BARANYA FEJÉR SOMOGY ÉS TOLNA
FIAI

Hősök emlékműve

5.

Székesfehérvár

Hősök emléke a Névtelen katona sírjával

VÁROSMAKTY
MIHÁLY
KÖNYVTÁR

5. HŐSÖK EMLÉKMŰVE

Az első világháború fehérvári hőseinek emlékműve Pásztor János szobrászművész és Hikisch Rezső műépítész közös alkotása. Pályatervét 1926. november 29-én fogadta el a város.

A Kossuth utcában, a Hősök terén látható alkotás összetett kompozíció. Bronz szoborcsoportjának központi figurája egy ágaskodó lovon ülő, kezében babérkoszorút tartó harcos, mellette egy álló és egy földön fekvő sebesült katonával. A szoborcsoport az altemplom bejárata feletti ívben helyezkedik el.

A mű ókori görög templomra emlékeztető architektonikus keretet kapott, a székesegyház altemplomának bejáratát formálta az építész klasszicizáló műalkotássá.

Különlegességei közé tartozik, hogy a korszak egyetlen olyan köztéri alkotásaként ismert, amelyen Ady-idézet szerepel: „Be szép ilyen végzetes néppel ugyanakk tudni magunkat.”

A mögötte levő kapumélyedést haraszti kőből faragott lapokkal burkolták. Az emlékmű felavatására 1929. július 2-án került sor.

1938-ban egészült ki a Fekvő (Névtelen) katona alakjával, mely az eredeti pályamunkában a kompozíció részeként szerepelt, de ennek megvalósítását a rendelkezésre álló tér szűkösége megakadályozta. Csak a Városháza 1937-es átépítése során végrehajtott térrendezés (a Szigethy-ház lebontása) tette lehetővé a szarkofágon fekvő alak, a lépcsők és a kővázák elhelyezését.

A katona alatti szarkofágot Csitáry polgármester tervei alapján Müller Ernő és cége faragta. A szobor még 1938-ban, a felállítása során megsérült, levált a katona feje (a művész 1939-ben újat készített).

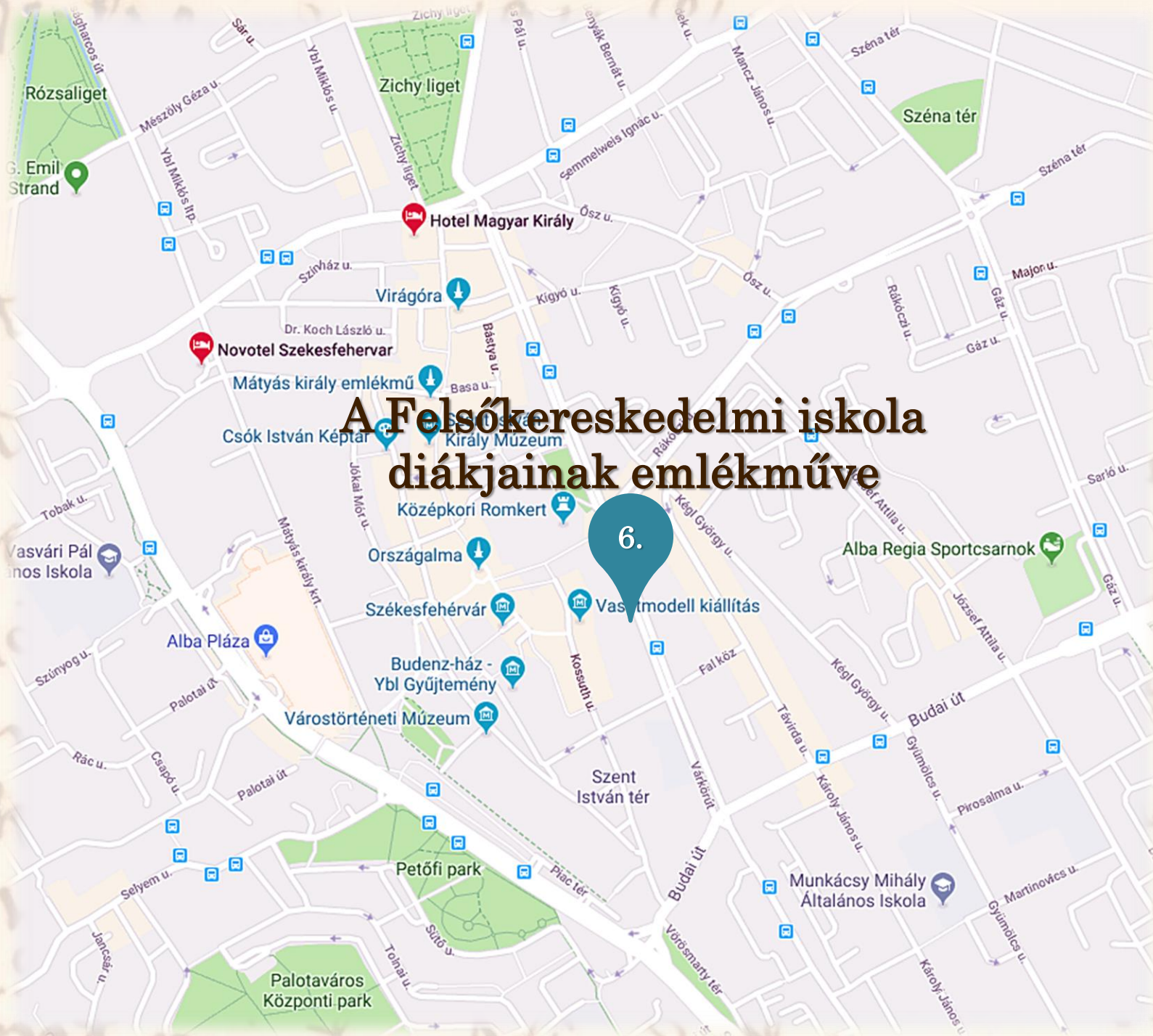
A második világháború utáni helyreállítás során a sérült kővázákat eltávolították, a lépcsőket kijavították. 1960-ban a Fekvő katonát eltávolították a térről, az eredeti helyére 1989. szeptember 15-én került vissza.

A Felsőkereskedelmi iskola diákjainak emlékműve

6.

6. A FELSŐKERESKEDELMI ISKOLA DIÁKJAINAK EMLÉKMŰVE

Az emlékmű felállítását 1927 decemberében a Hunyadi Mátyás Fiú Felsőkereskedelmi Iskola volt diákjainak egyesülete kezdeményezte. A szobor költségeire adakozást indítottak, megkeresték a vármegyében, Budapesten és Bécsben élő tehetősebb volt növendékeket, sőt azokat a bankokat, vállalatokat is, ahol az egykori diákok jelentősebb állást töltöttek be. Az adakozásból 6000 pengő gyűlt össze. Az alkotást eredetileg az iskola udvarán tervezték felállítani, azonban Székesfehérvár akkori polgármestere, Zavaros Aladár kérésére az iskola elé, közterületre került. Ennek többletköltségét a város állta. Az emlékmű körül kis parkot is kialakítottak.

SZÉKESFEHÉRVÁR

FELSŐKERESKEDELMI ISKOLA
HŐSI HALOTTAK EMLÉKMŰVE

1929. június 2-án, a Kereskedelmi Társulat két iskolájának együttes jubileumán, a felsőkereskedelmi iskola fennállásának 60., a kereskedő tanonciskola létrehozásának 75. évfordulóján tartották az emlékmű avatóünnepségét. Az avatáson jelen volt többek között a kereskedelmi miniszter képviselőjében dr. Nagy Zsigmond miniszteri tanácsos, a honvédelmi miniszter képviselőjében pedig vitéz Módly Zoltán vegyesdandár parancsnok. A Szózatot követően Csikós Andor, a Székesfehérvári Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt. vezérigazgatója, a volt diákok egyesületének elnöke mondott beszédet. Az iskola vegyeskara elénekelte a Hiszekegyet. Karl István elnök a társulat nevében átvette a szobrot. Zavaros Aladár polgármester beszédében a hős diákokat példaként állította az ifjúság elé. Kiss Ferenc, az iskola egykori növendéke, a 69-es gyalogezred volt tartalékos tisztje, a Magyar Színház színésze szavalatát követően Vértess József iskolaigazgató mondott beszédet, majd koszorúzást tartottak. Az ünnepséget követően a volt diákok és a tanári kar közös ebéden vett részt a Fekete Sas Szálloda kerthelyiségében.

Az emlékmű felirata: Az nem lehet, hogy annyi szív hiába onta vért. A felsőkereskedelmi iskola hősi halált halt volt tanulóinak emlékének. Talapzatán haldokló diák figurája látható műkő posztamensen, melyet Bory Jenő maga faragott ki, mérete 90x89 cm. (A többi kőfaragó munkát a Havranek-fivérek végezték.) Hátoldalán –eredetileg a posztamens két oldalán - 49 hősi halott diák névsora olvasható. Az emlékmű 185 cm magas bronz nőalakja, kezében karddal és babérkoszorúval Bory Pál - Bory Jenő testvére - öntődében készült. Az alkotást mai helyére, a Zsuzsanna-forrás mögé, 1971 után helyezték. A szobrot kisebb talapzatra állították, a talapzat két oldalán olvasható, ekkorra elmosódott névsor egy kőtáblára vésve az emlékmű mögé került. 1996-ban újabb felújításon esett át.

A map of Szekesfehervar, Hungary, showing various landmarks and streets. A red pin is placed at the intersection of Császári and Királyi streets, marking the location of the 69th pedestrian route. The map includes labels for several parks (Rózsaliget, Zichy liget, Petőfi park, Palotaváros Központi park), museums (Szent István Király Múzeum, Városháza Múzeum), and other points of interest like the Hotel Magyar Király and the Alba Regia Sports Hall. The text 'A Császári és Királyi 69. gyalogezred emlékműve' is overlaid on the map, indicating the location of the 69th Infantry Division Memorial.

A Császári és Királyi 69. gyalogezred emlékműve

7.

Székesfehérvár

Vörösmarty-tér

VÖRÖSMARTY
MIHÁLY
KÖNYVTÁR

7. A CSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI 69. GYALOGEZRED EMLÉKMŰVE

Az ezredet 1860-ban alapította I. Ferenc József császár. Állomáshelyük számára Székesfehérvárt jelölte ki az uralkodó. Részt vettek a porosz-osztrák háború 1866-os königgratzi ütközetében, Blumenaunál jelentős szerepük volt a porosz bekerítő hadművelet megtörésében. Az itt tanúsított hősiek helytállásra emlékeztet az ezred emléknapja, július 22. Az ezred névadója Paul von Hindenburg (1847-1934) vezértábornagy, a német hadsereg főparancsnoka, akit a mazuri tavaknál aratott győzelmének elismeréseként nevezett ki Ferenc József császár az ezred tulajdonosává 1914 novemberében. Az I. világháborúban az ezred első bevetésére a szerbiai Szabácsnál került sor. A 69-es bakák ott voltak a 2. lemergi csatában, az uzsoki hágón, Turkánál, Sary Satubornál, a zalawski magaslaton, a gorlicei áttörés során a Warta folyó mentén vívott harcokban. A doberdói fennsíkon vívott számtalan csatában az olasz csapatok ellen, az Erdélyért folytatott harcokban a románok és a megsegítésükre érkező orosz haderő ellen küzdöttek. 1918-ban az olasz front utolsó ütközetében, a Piavénál, a Montello domb elfoglalásakor tanúsított hősiek magatartásáért az ezred utolsó parancsnoka, Scholz Béla ezredes Tiszti Arany Vitézségi Érmét kapott.

A gyalogezred elesett hőseinek emlékművét már a háború utáni első években tervezték felállítani, de ennek megvalósítását az anyagi nehézségek hosszú ideig megakadályozták. A szoborbizottság először a volt bajtársakhoz fordult, majd országos gyűjtést indított. Jótékonyági esteken adakozhattak az emberek az emlékmű céljára. 1931. július 14-én, az 1918-as montello-i csata évfordulóján került sor a Bory Jenő szobrászművész által megalkotott 69-es emlékmű felavatására a Vörösmarty téren.

Az avatóünnepségen az ezred egykori tulajdonosát, Hindenburg birodalmi elnököt a német nagykövet, a magyar kormányt gróf Károlyi Gyula külügyminiszter képviselte. Kiss Ferenc, a Magyar Nemzeti Színház művésze, a 69-es ezred tartalékos tisztje szavalt az ünnepségen. József királyi herceg, hadosztályparancsnok és Crettier Ferenc ny. ezredes mondott beszédet, aki a szobrot jelképesen átadta a városnak. A régi ezredinduló melletti díszmenettel zárult az emlékműavatás, melyet a katolikus körben rendezett ünnepi ebéd követett.

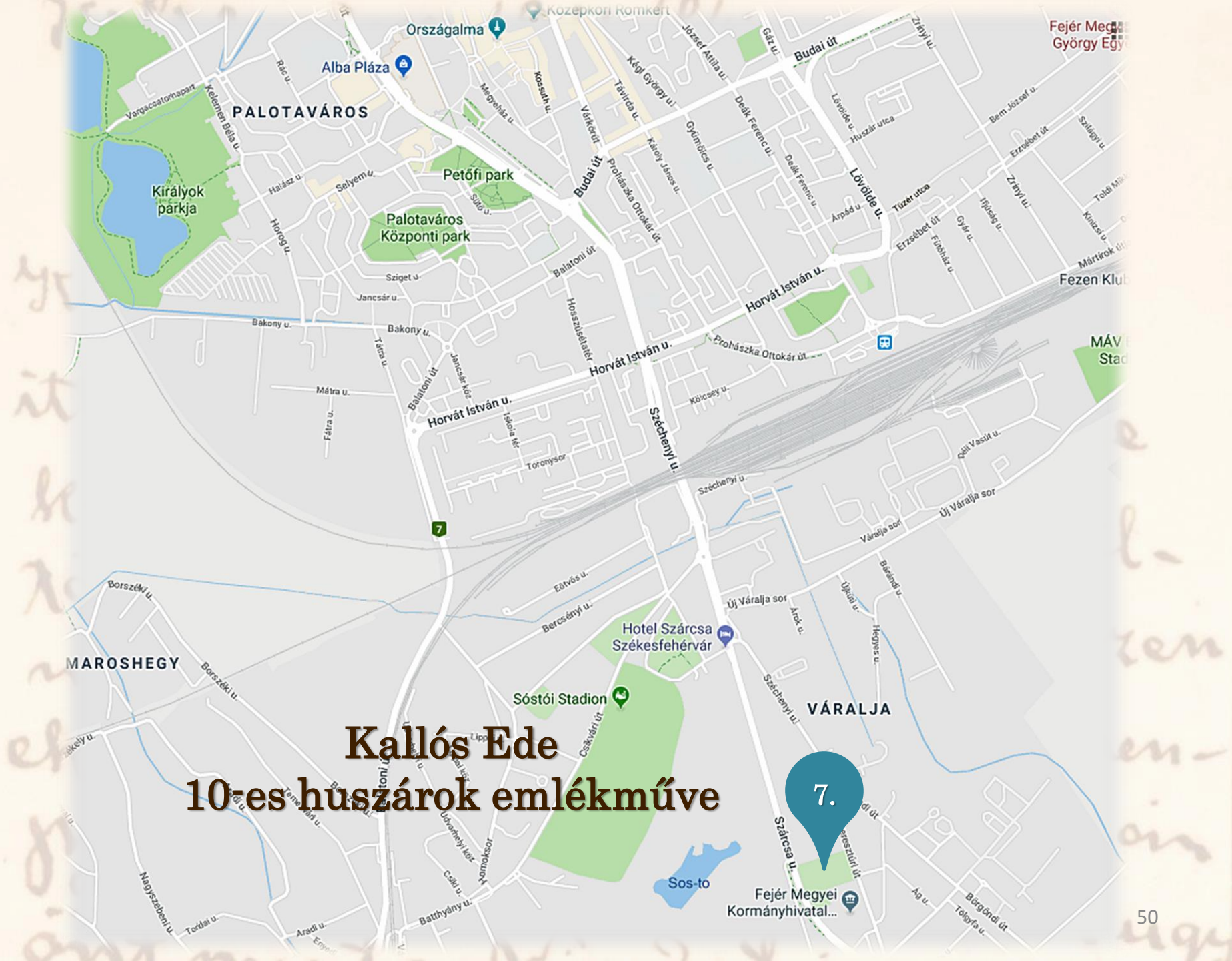
Az emlékmű 250 cm magas. Felirata: 69-es előre! A másfélszeres életnagyságú bronzszobor az ezred háborús jelvénye alapján készült, egy elesett bajtársa mellett rohamozó katonát ábrázol. A talapzat két oldalán 89x63, ill. 85x58 cm-es bronz plasztikai dísz látható, az ezred nevezetesebb csatáinak helyszíneinek felsorolásával, a hátapon pedig az ezredre és a szobor felállítóira vonatkozó sorok olvashatók. Az előlapon Hindenburg tábornagy arcképét ábrázoló, 53x58 cm-es fém (eredetileg bronz) relief látható. A talapzat alatt helyezték el az ezrednaplót, a montellói csata leírását és az elesett katonák 3600 nevét tartalmazó jegyzékét.

A 69-es emlékmű már felállítása után kritikákat kapott, túl sablonosnak és a tér méreteihez képest túl nagy tömegűnek ítélték. Az elhelyezésével a térrendezések során adódtak gondok, először a Balatoni műút építése és a csatornázási munkák miatt kellett eltávolítani, 1975-ben pedig a megnövekedett forgalom miatt mozdították el.

Kallós Ede 10-es huszárok emlékműve

Izékesfehérvár

Ferenc József tér

VÁROSMARTY
MIHÁLY
KÖNYVTÁR

8. KALLÓS EDE 10-ES HUSZÁROK EMLÉKMŰVE

Az emlékművet 1925. december 10-én avatták fel, az I. világháború limanowai csatája, valamint az ütközetben harcoló 10-es huszárok emlékére. A Vármegyeháza előtti téren tartott nagyszabású avató ünnepségen a kor számos jelentős alakja, továbbá a limanowai huszárok bajtársai, katonai csapatok is részt vettek.

Az ünnepség előtt Prohászka Ottokár megyéspüspök istentiszteletet celebrált a Székesegyházban. A szertartáson Folba János tábori lelkész beszédében megemlékezett a hazájukért harcolókról. A szentmise után a beszédek sorát Toplke Erich huszárezredes nyitotta meg a Megyeház téren. Őt követte József Ferenc királyi főherceg, majd leleplezték a szobrot. Beszédet mondott Lipcsey Lajos helyettes polgármester, aki a város nevében átvette az emlékművet. Az első koszorút Horthy István altábornagy helyezte el a kormányzó nevében, majd Welcek Hugó német követ és Von Bolcze követségi tanácsos Mackensen tábornok képviselőjében. Raics Károly altábornagy helyett vitéz báró Abele altábornagy koszorúzott. Négy vármegye, Fejér, Somogy, Tolna és Baranya volt huszárjai is lerótták tiszteletüket a hősök előtt.

Az eseményt követő díszében részt vett többek között Széchenyi Viktor nemzetgyűlési képviselő, felsőőri Nagy Pál főispán, Havranek József alispán, Lipcsey Lajos helyettes polgármester és a katonai tisztikar. Beszédet mondott felsőőri Nagy Pál, majd Welcek Hugó felolvasta Mackensen üdvözlő táviratát, végül Prohászka Ottokár beszédével emelték poharukat a német szövetségre.

A szobor Székesfehérvárra kerülése nem zajlott zökkenőmentesen. Budapestről való szállítása során hóvihar következtében napokra az országúton ragadt az emlékművet szállító jármű. A szokatlanul zord tél miatt az előkészületek nehezen haladtak, így az avatás elhalasztása is szóba került. Végül kisebb törési hibával érkezett meg Kallós Ede munkája a városba. A talapzat elkészítése a hideg miatt gondot okozott, így találékony megoldásként a szobor fölé épített, fűtött fabódében végezték a betonmunkálatokat. A talapzat a fehérvári huszárok munkája.

A korabeli sajtóban előre jelzett terv szerint az emlékmű huszár alakja egy a földből kiálló orosz katona fejére karabéllyal sújtana le, a kész szobron azonban ez a fej nem kapott helyet. A huszárszobor mind méretében, mind kivitelezésében jelentős. A magas talapzatra emelt alak hagyományos egyenruhában látható.

Eredeti helyéről, a volt Ferenc József (vagy Vármegyeháza, ma pedig Szent István) térről 1938-ban, a Szent István szobor elkészülését követően helyezték át a Lövölde útra. 1997-től látható a mai helyén, a Szentlélek temetőben.

Köszönjük, hogy velünk tartottak sétánkon!

Készítette a Vörösmarty Mihály Könyvtár Helyismereti csoportja:

Bognár Zsuzsa, Farkas Edit, Szőnyegi Hajnalka

A képeslapok a Vörösmarty Mihály Könyvtár
helyismereti gyűjteményéből származnak.

A fotókat Farkas Edit készítette.

VÖRÖSMARTY
MIHÁLY
KÖNYVTÁR

HELYISMERET

FELHASZNÁLT IRODALOM:

A ciszterci rend Székesfehérvári Szent István Reálgimnáziumának CXII. értesítője az 1924-25. iskolai évről. Székesfehérvár, 1925.

Demeter Zsófia – Gelencsér Ferenc: Örvendezz, királyi város! 2002. p. 66-67., 152.

Demeter Zsófia – Gelencsér Ferenc: Székesfehérvár Anno... 1990. p. 160.

A felsőkereskedelmi iskola mecénása. = Fejérmegyei Napló. 1928. jún. 9. p. 3.

A főreáliskola hősei emléksobrának leleplezése. = Fejérmegyei Napló. 1928. okt. 2. p. 1-2.

Impozáns emlékművet emelnek a felsőkereskedelmi iskola hősi halottainak. = Fejérmegyei Napló. 1928. febr. 1. p. 3.

A kereskedelmi iskola diákhőseinek emlékművét szeptember 8-ára elkészíti Bory Jenő szobrászművész. = Székesfehérvári Napló. 1928. jún. 16. p. 2.

A Kereskedelmi Iskola Diákszövetségének közgyűlése. = Fejérmegyei Napló. 1928. jún. 16. p. 2.

A kereskedelmi iskola hősi halált halt volt tanulóinak emléksobrát tavaszra leplezik le. = Székesfehérvári napló. 1928. dec. 19. p. 3.

A kereskedelmi iskola új szobrot állított a világégés elesett hőseinek Székesfehérvárott. = Székesfehérvári napló. 1929. jún. 4. p. 1-3.

A Kereskedelmi Társulat és két iskolájának kettős ünnepe. = Székesfehérvári napló. 1929. jún. 2. p. 2.

Kovács Péter: Nézzük meg együtt Pátzay Pál Fehérvári lovassobrát. = Művészet 1976. 12. sz. p. 24-25.

Kremnitzky Gábor: Diákhonvédek emlékműve. = Fejér Megyei Hírlap. 1988. dec. 28. p. 5.

A limanowai hősök. = Fejérmegyei napló 1925. dec. 5. p. 2.

Limanowai hősök a hősök emléke előtt. = Fejérmegyei napló 1925. dec. 11. p. 1-2.

Magony Imre: Bory Jenő. Székesfehérvár, 2010. p. 73-74., 78., 80-81.

Magony Imre: Székesfehérvár szobrai. 1996. p. 45-46., 93-94.

Magony Imre: Székesfehérvár szobrai. 2004. p. 81., 88-89., 96.

Még egy hősi szobor Székesfehérvárott. = Székesfehérvári Napló. 1928. szept. 27. p. 2.

Nagy Sándor: A tízes huszárok. = Fejér megyei hírlap 1990. nov. 10. p. 8.

Magony Imre: Székesfehérvár szobrai. 2004. p. 81.

„Ne negyven katona álljon az elesett hősök helyébe, hanem egész ezredek” = Székesfehérvári Napló. 1928. okt. 2. p. 1-2.

Székely András: Pátzay Pál: Huszáremlékmű. = Népszabadság 1977. nov. 27. p. 14.

A székesfehérvári Magy. Kir. Állami Ybl Miklós Reáliskola LXXIV. értesítője az 1927-1928. tanévről. Székesfehérvár, 1928. p. 22.

A székesfehérvári Magy. Kir. Állami Ybl Miklós Reáliskola LXXV. értesítője az 1928-1929. tanévről. Székesfehérvár, 1929. p. 3-6.

A tízes huszár emlékmű leleplezése. = Fejérmegyei napló 1925. dec. 4. p. 1.

A volt csász. és kir. 69. "Hindenburg" vezértábornagy nevét viselő gyalogezred története (1910-18) és világháborús emlékalbuma. 1937.